

Judendomens kontinuitet

Dan ben Avraham: *Biblical Judaism*, kap 5

(Översättning och bearbetning av Eivor Alpsten)

Många kristna tror att Jeshua inte hade något att göra med judendomen utan att han bröt med den och grundade en helt ny religion. Andra tror att hans närmaste efterföljare gjorde likadant. Man tror att Jeshuas bror Jakob, Petrus och de andra apostlarna bröt med judendomen och att de med hjälp av Paulus, som framträdde senare, grundade kristendomen.

Sådana tankar har lett fram till en ”ersättningsteologi” som menar att kristendomen har ersatt judendomen och att kyrkan har ersatt Israel. Följden har blivit att majoriteten av de kristna har tagit för givet att en ny religion skapats som står i motsats till judendomen och är överlägsen den, vars kultur och religion inte längre är relevanta. Kristendomen ses som slutmålet av det Nya förbundet och har inget att göra med judendomen och dess Torah (Lagen).

Dessa uppfattningar är långt ifrån sanna, varken från biblisk synpunkt eller från historisk. Som Shaeffer intygar: ”Då Petrus, Stefanos och de andra apostlarna predikade refererade de till Abrahams, Isaks och Jakobs Gud, fädernas Gud, så att de som lyssnade skulle inse den historiska kontinuiteten i löfena och deras fullbordan.”¹

En av nutidens största kyrkohistoriker påstår att ”De första kristna ansåg inte att de börjat följa en ny religion. De hade varit judar hela livet och fortsatte att vara det. Detta var sant om Petrus, om de tolv, om de sju och om Paulus. Deras tro var inte ett förnekande av judendomen men en övertygelse att den messianska tidsåldern äntligen hade kommit. De första kristna förkastade inte judendomen men kom fram till övertygelsen att deras tro var uppfyllelsen av deras långa väntan på Messias.”²

Vi behöver påminna oss om att det Nya förbundet inte är ett förnekande av judendomen eftersom det hade ingåtts med ”Juda hus och med Israels hus” (Jer 31:31). Det står ingenstans att det Nya förbundet hade ingåtts med hedningarna. Bibeln säger tvärtom att hedningarna ”hade ingen del i förbunden” (Ef 2:12).

För att hedningarna skulle få tillträde till det Nya förbundet måste de ympas in i det äkta olivträdet som är Israel. Detta var faktiskt ett löfte som Abraham fått. Det Nya förbundet vänder sig inte bort från judendomen eller Torahn (Lagen) eftersom profeten Jeremia uttryckligt säger att ett av Nya förbundets resultat är att Torahn (Lagen) skall skrivas i ”deras inre” och i ”deras hjärtan” (Jer 31:33).

Hur kan man då tro att det Nya förbundet skulle avskaffa Torahn när ett av dess löften är att lägga den i hjärtat hos dem som man ingått förbund med. Det finns teologi som påstår att kristendomen inte har något att göra med Torahn. Om vi vrider och vränger på Skrifterna kommer vi bara fram till en sak: Skrifterna bevisar att kristendomen har isolerat sig från judendomen, från Torahn, från Israel. Det är sorgligt att troende som

¹ Edith Shaeffer: *“Christianity is Jewish”*, Tyndale House, Wheaton, Illinois, 1975.

² Justo Gonzalez: *“The story of Christianity”*, volume 1, Harper Row, San Francisco, 1984.

har fått med sig dessa föreställningar har gått miste om ett arv som skulle ha gett dem stora andliga rikedomar.

Åsikten att det Nya förbundet är emot judendomen och att Torahn bör överges är en kränkning av Skrifterna. Det är dålig teologi av mänskligt ursprung, utan uppenbarelse från Gud. Jeshua följde troget Torahn och han sade aldrig något som skulle kunna få andra att överge Torahns undervisning. Det som var sant om Jeshua var också sant om hans närmaste efterföljare, dessa som tog på sig uppgiften att fortsätta det arbete han påbörjat.

Problemet som uppstod i den ursprungliga messianska församlingen var inte om judarna kunde vara med där; i själva verket var de ju alla judar. Problemet var om hedningarna kunde accepteras som ”fullvärdiga” medlemmar uteslutande på grund av ånger, omvändelse och tro på Jeshua som sin Herre. Med tanke på detta påminner oss Wilson om att

”Beviset i Nya testamentet om församlingens början är obestridligt: kristendomens början var i grund och botten judisk. Frånvaron av det väsentliga av judendomen i Kyrkan i dag är en fråga om historia, inte ursprung”.³

Det var de kristna som långsamt i början och snabbare mot slutet skiljde sig från den messianska judendomen, den religion som apostlarna och de ursprungliga troende hade. Det skulle inte vara rätt att säga att den evangeliska rörelsen i dag inte har något att göra med reformationen på 1500-talet. På samma sätt skulle det inte vara rätt att säga att reformationen på 1500-talet inte har sina rötter i katolicismen under det fjärde århundradet till det sextonde. Det skulle också vara fel att säga att kristendomen inte har sina rötter i den messianska judendom som etablerades av Jeshua och apostlarna under det första århundradet.

Katolsk kristendom har avsöndrat sig från messianismen och i vissa fall förvrängt den. När reformationens män skiljde sig från katolicismen drog de med sig, inte bara dess första avvikelser utan också många avvikelser och förvrängningar som redan hunnit etablera sig. Och när den evangeliska rörelsen dyker upp på reformationens teologiska grund ärvde man en del av dessa gamla läromässiga avvikelser och förvrängningar.

Då den evangeliska församlingen ärvde det goda från reformationens teologi ärvde den också idéer, begrepp och teologi som tidigare skadats genom avvikelser och i vissa fall förvrängningar, som ägde rum när de kristna i den generation som följde apostlarna skiljde sig från messianismen och byggde ett eget system och bröt förbindelsen med den stam i vilken de tidigare ympats in.

Denna skilsmässa från den ursprungliga stammen producerade en kristen tradition och en kristen kultur där det fortfarande finns spår av den tidigare hebreiska traditionen som Israel hade fått från Gud, och som Jeshua hade upprättat och renat så att den skulle vara giltig för alla hans efterföljare, jude såväl som icke-jude.

Dessa ”spår” har förts vidare bort från bibliskt och historiskt sammanhang så att majoriteten av de troende, då de besöker sina församlingar i dag och tar del i

³ Marvin R. Wilson: Our Father Abraham”, Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, 1944.

dopförrättningar, barnvälsignelser, handpåläggningar och pastorsinstallationer eller då de firar Herrens måltid, aldrig skulle komma på tanken att de deltar i judiska riter och ceremonier som de tolkades och praktiserades av Jeshua, den judiske Messias.

Hur har detta kunnat hända? På grund av att de kristna fördes bort från det judiska sammanhanget och ställdes vid sidan om judendomen, kunde varken protestanterna eller de evangeliska frigöra sig från den anti-Torah och anti-judiska tradition som blev följden då man vände ryggen åt Jerusalem. Kanske många av mina evangeliska bröder kommer att säga: ”Skulle vi ha traditioner? Nej, vi har inga traditioner. Det hör till katolikerna, inte till oss.” Vi bör komma ihåg vad en modern forskare har sagt:

”Ingen kan säga sig vara helt fri från traditioner. Det är faktiskt så att ett sätt att bli absorberad av traditioner är att tro att man är befriad från dem. Frågan är då inte om vi har traditioner, utan om våra traditioner motsäger det som exklusivt och absolut kan utvärdera dem, nämligen den Heliga Skrift.⁴

Det finns därför många bruk, vanor, läror, traditioner och språkbruk som de troende passivt har fått ta över från den föregående generationen som en del av kulturellt och religiöst bagage och som ansetts som kulturellt gott och teologiskt acceptabelt. Detta religiösa bagage som man fått i arv behöver granskas kritiskt på ett sådant sätt att det utvärderas utifrån Skrifterna och en seriös analys av historien. Då kan man kanske upptäcka vad som överförts under generationerna men som inte har bibliskt stöd liksom också det som har överförts men aldrig lärts ut eller praktiserats. Man behöver få kännedom om detta och utvärdera allt under den helige Andes ledning och ett äkta evangeliskt medvetande, som alltid har tagit ansvar för sanningen.

Med denna aspekt behöver inte Parkers analys förbättras.⁵

”Alla kristna är på samma gång förmånstagare och offer. Förmånstagare därför att de har fått näring genom visdomens sanning som kommer genom Guds trofasthet mot tidigare generationer och offer därför att det finns saker som togs för givna men som behöver ses över kritiskt. Alla kristna är alltså å ena sidan förmånstagare av det goda som traditionen fört med sig men samtidigt offer för de okunniga, torftiga och svaga aspekter som vi finner inom samma traditioner.”

När Jeshua skulle återvända till Fadern varifrån han hade kommit gav han en klar och exakt befallning till apostlarna som han under fyra år hade förberett till rabbiner, lärare och pastorer. Detta är vad han sade: ”Gå därför ut och gör alla folk till mina lärjungar! Döp dem i Faderns och Sonens och den helige Andes namn och lär dem att hålla allt vad jag befallt er. Och se, jag är med er alla dagar intill tidens slut” (Matt 28: 19-20).

Som vi kan se är befallningen från Herren inte bara ”att gå”. I det hebreiska originalet betyder termen snarare ”medan de går”; befallningen är ”att göra lärjungar” och denna fras var ett uttryck som varje jude kunde förstå helt och hållet; det betydde att på varje plats leta efter människor som kunde komma för att studera Torahn och förklara den ur den rabbins synvinkel som undervisade och tillämpa rabbinens undervisning med avsikten att bli mycket lik sin lärare. En rabbin hade som mål att reproducera sig själv i sina lärjungar.

⁴ J. I. Parker: *The Comfort of Conservatism*, Chicago, Moody Press. 1992.

⁵ Ibid.

Från judendomens perspektiv ligger uttrycket ”att göra lärjungar” också tanken på att ha en skola, en Jeshiva, ett institut för att utbilda rabbiner.

”Att göra lärjungar” låg nära den judiska tanken att dela en sanning eller att förkunna ett budskap. Att framlägga ett budskap eller att undervisa något är inte ett mål i sig själv. De är bara medel att nå målet. Avsikten är att göra lärjungar, dvs. att forma män och kvinnor som tolkar Torahn och Profeterna som deras rabbi gjort och som anpassar sitt budskap till likhet med sin rabbis undervisning, så att varhelst de går ska alla inse att de tillhör den rabbinska skola som utbildade dem och den rabbi som undervisat dem.

En lärjunges tillgivenhet till sin rabbi skulle vara livslång. Först när rabbinen ger lärjungen sin ”auktoritet” kan han upprätta sin egen skola om han behåller samma undervisning och samma standard som sin lärare.

Under andra Templets judendom, särskilt under dess expansiva period omfattade det judiska samhället tre typer av människor: kohanim (präster och skriftlärda), rabbiner och den vanlige juden.

Präster och skriftlärda var kunniga i Torahn och därför var en av deras funktioner att undervisa Torahn genom att upprepa vad deras tidigare lärare hade sagt om vissa specifika bud i Skriften.

Därför kunde de bara säga: ”Rabbi Den och Den” sade detta eller den ”skriftlärde Den och Den undervisade så”. För att ge ny undervisning eller en annorlunda förklaring behövde den skriftlärde få speciell träning för att bli rabbi och ”avskiljas” (ordineras) av någon som tidigare blivit ”avskild”.

Att bli ”avskild” innebar att få ”auktoritet” att själv få ge sina förklaringar av Torahn. Utan denna ”auktoritet”, dvs. utan avskiljning (hebr. *S'michah*) kunde varken den skriftlärde eller den reguljära rabbinen ge egna godkända förklaringar till Torahn och ännu mindre avge domar av juridisk karaktär.

Förutom detta kunde aldrig en rabbin, även om han hade *S'michah*, undervisa något som stod i kontrast till den lärare som hade avskilt honom, som gett honom ”auktoritet”.

Den nytestamentliga frasen, ”Ty han undervisade dem med auktoritet och inte som deras skriftlärda” (Matt 7:29) kan man förstå bara om man har kunskap om judendomen i vilken Jeshua formades och med vilken han ständigt samspelade.

Den tredje gruppen, den vanlige israeliten eller juden sågs inte som ”kunnig i Torahn”. Därför var hans främsta plikt att söka förstå Torahn och att lyda den. Om han försummade sin utbildning och sitt iakttagande av Torahn kunde han få etiketten som ”*Am Ha-Aretz*” dvs. ”inte kunnig i Torahn” i en negativ betydelse, dvs. ”människor utan Torah, utan utbildning, okunnig” (Apg 4:13) och därför under förbannelse.

När Jeshua sade att han kanske måste säga till många: ”Jag har aldrig känt er. Gå bort ifrån mig, ni laglösa” syftade han på judar som troligen kände till betydelsen av Torahn men som hade avstått från att lära känna den och att tillämpa den i sitt liv. En ”laglös” i Torahn betyder en som är olydig mot Torahn.

Sedan man förstått denna aspekt av judendomen kommer man att kunna förstå många avsnitt i Skriften som talar till oss om Jeshuas "auktoritet", den "apostoliska auktoriteten" och den "troendes auktoritet".

Det faktum, att Jeshua ofta agerade som en rabbin som hade "auktoritet" som var större än rabbinernas och de skriftlärdas, så att han till och med påstod att han hade "auktoritet att förlåta synder" (Mark 2:10), vilket man trodde var exklusiv "auktoritet" som bara Gud hade, var det som orsakade den stora uppståndelsen bland hans co-rabbiner och som ledde till att de började se på honom som en hädare, som "en människa som gjorde sig själv till Gud" (Joh 10:33). De var så bestörta och skakade att de sände en "kommitté" för att fråga honom: "Vad har du för fullmakt att göra detta, och vem har gett dig den fullmakten?" (Matt 21:23).

Jeshua sade till sina lärjungar: "Jag har fått all makt i himlen och på jorden. Gå därför ut och gör alla folk till mina lärjungar! Döp dem i Faderns och Sonens och den helige Andes namn och lär dem att hålla allt vad jag har befallt er" (Matt 28: 18-20).

Jeshua var den store rabbin vars "ordination" hade kommit direkt från Gud precis som Mose, och inte från någon "ordinationskommitté" instiftad av människor. Han hade höjts över "all auktoritet", i himlen och på jorden. Paulus skulle senare säga om honom: "över alla furstar och väldigheter, makter och herradömen, ja över alla namn som kan nämnas inte bara i denna tidsålder utan också i den kommande" (Ef 1:21).

Därför skulle den "kallelse" som Jeshua gav sina lärjungar lagenligt göra det möjligt för dem att "göra lärjungar" och att "undervisa Torahn" till dem som skulle komma i framtiden. I ljuset av detta hade apostlarna den högsta "kallelsen" som var möjlig i Israel och som hade "auktoritet" som kom direkt från Messias. Att göra lärjungar innebär därför att lära dem Torahn enligt de normer som getts av den store Rabbinen på ett sådant sätt att de skulle lära känna Torahn och att se på den på samma sätt som Jeshua, och att de med alla till buds stående medel skulle försöka leva sina liv såsom Jeshua gjorde. Med andra ord, "imitera honom" på det mest ortodoxa sätt som en jude kunde göra för att förklara det faktum att han tillhörde en rabbinsk skola och att en rabbi lärde honom Torahn.

När Jeshua sade till sina lärjungar att "gå och göra lärjungar" förstod de fullt ut innebörden av dessa ord. De kunde inte göra något annat i sina liv än att undervisa de nya troende om innebörden av Torahn enligt den förklaring som Jeshua hade gett dem därför att de hade blivit "Jeshuas lärjungar".

En rabbis eller en skolas tolkning av Torahn sågs som ett "ok" av just den rabbinen eller skolan. Att lägga ett "ok över en lärjunge" var ett sätt att visa honom hur Torahn skulle tillämpas. När en lärjunge väl accepterat sin rabbi och hans förklaring av Torahn sade man att han accepterat hans "ok". Lärjungen blev på detta sätt bunden till sin rabbi på ett sådant sätt att inget kunde skilja dem åt.

En god rabbi gav sitt liv för sin lärjunge och en god lärjunge gav sitt liv för sin rabbi. Om en lärjunge avvek från sin rabbi och dennes undervisning ansågs det vara helt fel. Det enda som kunde förändra detta program var om lärjungen fick höra en "röst från himlen" eller om han fick en "himmelsk vision".

Med detta som bakgrund kan vi förstå det otroligt stora beslut som Paulus gjorde. Han var uppfostrad hos Rabbi Gamaliel men lämnade honom för Jeshua. Detta förklarar varför Paulus betonar det faktum att han lämnat sin rabbis undervisning för att undervisa något annorlunda i lydnad för ”den himmelska synen” (Apg 26:19) då han fick ett möte med Israels Gud. När det var något som handlade om Messias måste varje jude lyda honom utan hänsyn till kostnaden och i extrema fall överträda något av Torahns bud.

Jeshua sa till judarna på sin tid att de skulle komma till honom ”ty hans ok var milt och hans börda var lätt” (Matt 11:30). Detta innebar att han ville frigöra dem som blivit förslavade av lagiskhet genom de olika rabbinska skolorna och föra dem till den frihet som var utlovad i Torahn till dem som tog Guds befallningar i akt (Ps 119:45). Detta var ett mycket radikalt budskap i judendomens kontext vid denna tid. Att säga: ”Min börda är lätt” var som att säga att andra tolkningar i grunden var fel och inte förde till uppfyllelse av Guds ursprungliga mål när han gav oss Torahn. Petrus säger senare: ”Varför vill ni då fresta Gud och på lärjungarnas axlar lägga ett ok, som varken våra fäder eller vi själva har kunnat bära” (Apg 15:10). Då refererade han inte till Torahn utan till den lagiska tolkning av Torahn som fanns inom judendomen vid denna tid.

Jeshua befäller sina lärjungar att ”göra lärjungar”. För att de inte skulle missförstå honom påminner han dem: ”... lär dem att hålla allt vad jag har befallt er”. I judendomen innebär ett sådant uttalande en uppmaning att följa Torahn enligt sin rabbis förklaringar. Paulus skulle senare säga: ”... fast jag själv inte är utan Guds lag utan lever i Kristi lag” (1 Kor 9:21). Med andra ord, enligt Messias förklaring av Torahn (Lagen).

Som sammanfattning betydde befallningen: ”Gör lärjungar!” inget annat än: ”Sök efter lärjungar till min Jeshiva och ni ska lära dem Torahn så som jag har visat er.” För att garantera kvalitén på undervisningen sade Jeshua till dem att han skulle påminna dem om allt som han hade lärt dem, alla de förklaringar av Torahn som han hade gett dem (Joh 14:26). Och de saker om framtiden som de inte var mogna att ta emot vid denna tid skulle Anden visa dem (Joh 16:12-13). Strax före sin himmelfärd lade Jeshua sina händer på dem och ”avskilde” dem (Luk 24:49), dvs. han gav dem ”*S'michah*”, ”auktoritet” att bygga upp skolor med messiansk utbildning. Han var övertygad om att varje generations lärjungar skulle vara trogna den undervisning de själva fått av sin store Rabbi. Men de måste vänta i Jerusalem tills de blivit ”beklädda med kraft från höjden” genom den heliges Ande.

Därför karaktäriserades den messianska *Jeshiva*⁶ som Jeshua upprättat, inte bara av lärjungar som fått ”auktoritet” att förklara Torahn som Jeshua förklarat den utan också av lärjungar som blivit beklädda med auktoritet från höjden och kraft från den heliges Ande att ”predika evangelium”, vilket var något unikt och som man inte tidigare hade sett i Israel. Detta trodde man skulle ske först i det kommande rike, som Gud lovat kung David.

Apostlarna var män med ”*S'michah*”, en ”messiansk ordination” och hade utan tvivel auktoritet till ”handpåläggning”, så att de nya lärjungar som skulle komma till Messias Jeshiva också skulle få den heliges Ande (Apg 8:17). Paulus som hade fått sin

⁶ Torah-skola.

”auktoritet” direkt från Herren och inte ”från någon människa” (Gal 1:11, 12) gav genom handpåläggning denna ”auktoritet” till Timoteus så att han skulle få ”gåvan” att undervisa i Torahn (1 Tim 1:18, 4:13, 14).

Det som Jeshua hade undervisat om avslöjade den heliges Ande för Paulus som gav det vidare till Timoteus som i sin tur skulle söka efter lärjungar i sin generation. Därför säger aposteln till honom: ”Och det som du har hört av mig inför många vittnen skall du anförtro till pålitliga människor som i sin tur skall bli utrustade att undervisa andra” (2 Tim 2:2).

Alltsedan dess är Jeshuas program följande: Liksom Han fick ”auktoritet” från Fadern gav han denna ”auktoritet” vidare till lärjungarna: ”Som Fadern har sänt mig sänder jag er.” (Joh 20:21). Apostlarna i sin tur skulle ”göra lärjungar” som liknade Jeshua (Rom 8:29). Nästa steg skulle upprepa sig själv. Apostlarnas lärjungar skulle ”göra andra lärjungar” och varje lärjunge skulle därefter ”göra fler Messias-lärjungar” i sin egen generation. På detta sätt skulle den ”siste lärjungen” vara som den ”förste lärjungen” med samma integritet, så att till slut alla skulle kännas igen som Jeshuas lärjungar. För att likna Jeshua måste därför alla lärjungarna känna Torahn och lyda den på det sätt som förklarats av Jeshua. I denna process blev den heliges Ande given när man accepterade Jeshua som Messias och när man gav en personlig bekännelse av Jeshua som Herre (Ef 1:13; Rom 10:9). Om allt detta fungerade skulle snart hela världen tro att Jeshua är Messias och böja sig inför honom.

Tyvärr, så skedde ett brott i denna utveckling. De hedningar som tog emot evangelium om Jeshua började i Antiokia att kallas ”kristna” (Apg 11:26). Så småningom bröt de ”kristna” med den messianska judendomen och begreppet ”lärjunge”, enligt Jeshuas tolkning, började förloras i kyrkan. Kristendomen etablerades och började ses som en religion helt skild från judendomen.

Hur många ”lärjungar” i dag kan jämföras med Jeshuas ”första lärjungar?” Något har tydligen förlorats i den process av reproduktion som Jeshua stod för. Den ”siste lärjungen” liknar inte längre den ”förste”. På grund av avskiljandet från det äkta olivträdet gör inte kristendomen lärjungar med ”*S'michah*”, som har auktoritet att undervisa Torahn. Tvärtom, Torahn själv har ansetts som upphävd och så har de kristna blivit lärda. De ursprungliga lärjungarna skulle ha funnit detta egendomligt och absurt. Det var inte så apostlarna tolkade missionsbefallningen. Som judar kunde de tolka Jeshuas tankar och de lydde hans bud. De övergav aldrig judendomen och tolkade den så som deras Mästare gjort. Han räddade judendomen från ett system utan liv och som skulle ha gjort den irrelevant för kommande generationer.

Jag skulle vilja betona denna kontinuitet genom följande påpekanden:

1 Apostlarna fortsatte att gå till Templet som var en del av det judiska samhälle de tillhörde

1.1. Apg 2.1

”När pingstdagen hade kommit var de alla samlade.”

Sedan Jeshua på uppdrag av Herren hade "avskilt" apostlarna genom handpåläggning samlades dessa (av vilka några var kvinnor) dag efter dag, på den plats i "övre våningen" där de brukade mötas för bön och stillhet. Där samtalade man också om sådant de behövde tänka på i väntan på den heliges Ande (Apg 1:12-14, 21). Dagarna gick och inget övernaturligt inträffade. Den utlovade "auktoriteten" uteblev och dagen för pingstfirandet var inne.

Enligt Torahn skulle varje jude besöka Templet i Jerusalem för att delta i pingstfirandet och för att frambära förstlingsfrukten av årets skörd (2 Mos 23:14-19). Därför gick apostlarna och övriga lärjungar till Templet för att delta i pingstfirandet. De tog inte avstånd från det judiska samhället eller från Templet eller judendomen. Tvärtom, det som fick dem att lämna platsen där de var församlade (Apg 1:13,14) var budet om att vara i Templet för att fira pingst. Medan de gjorde det utgöts den heliges Ande över dem.

Många tror att Anden föll i den "övre våningen", men så var det inte. Den heliges Ande utgöts i Jerusalems Tempel därför att pingsten kunde firas bara där, enligt Torahn. Å andra sidan, hur kan man förklara att tusentals människor kunde få plats i den "övre våningen", där det bara fanns utrymme för 120-150 människor om man satt tätt? Hur kan man förklara att tusentals människor lät döpa sig utan vatten i den "övre våningen"? Nej, dessa dop ägde rum vid Templets ingång. Där fanns stora vattenbassänger för de reningsbad som leviter och andra israeliter måste doppa sig i före tjänstgöring och tillbedjan i Templet. Dessa reningsbad var belägna på södra sidan av tempelberget. Där fanns likt en lång korridor, ca 250 meter lång, där många människor kunde betjänas samtidigt.

1.2. Apg 3:1

"Petrus och Johannes var på väg upp till templet vid tiden för bönen man ber vid nionde timmen."

Detta bibelavsnitt presenterar apostlarna för oss som fullständigt associerade med Templet och med judendomen.

1.3. Apg 5:12

"Många tecken och under skedde bland folket genom apostlarnas händer. Och de var alla tillsammans i Salomos pelarsal."

Salomos pelarhall var en viktig del av Templet där ett mycket stort atrium fanns. Det hade byggts med tanke på att ge utrymme åt olika skolor och rabbinska grupper där deltagarna skulle kunna delta i samtal och ceremonier. Texten visar att det var just här, som de messianska judarna samlades med de nya lärjungar som blev del av rörelsen. Man hade ingen tanke på att ta avstånd från judendomen eller Templet, även om man förstod att tron på Jeshua som Messias gjorde dem unika bland denna teologiska mångfald. Så fortgick det tills Templet förstördes.

2 Apostlarna fortsatte att praktisera judendomen

Apostlarna besökte inte bara Templet; de deltog också i Tempelts fester, t.ex. pingsten som vi nyss sett. De fortsatte alltså att praktisera judendomen som sin religion; naturligtvis den judendom som Jeshua stod för, den messianska judendomen.

2.1. Apg 2:41

”De som då tog emot hans ord döptes, och så ökade antalet lärjungar den dagen med omkring 3000.”

Detta textavsnitt visar oss att då Petrus avslutat sitt tal föll den helige Ande och omkring 3000 judar tog emot Ordet, och Skriften säger oss att de lät döpa sig.

Den judiska akten *Tevila* (dop) har att göra med den judiska reningen med syftet att bli ceremoniellt ren inför det som skulle följa. Leviterna t.ex. måste rena sig rituellt genom ett reningsbad innan de gick in i Templet. Först efter denna rening kunde leviten tjänstgöra i det Heliga. Det fanns olika reningsbad beroende på syftet med de ceremonier som skulle äga rum (Hebr 6:2a).

När en icke-jude ville bli jude blev han först undervisad av en rabbin. Var det män måste de omskäras. Sedan måste dessa proselyter genomgå ett frivilligt reningsbad i ett *Mikve*⁷ i närvaro av ett eller flera vittnen. Efter detta tilläts de att för första gången be en bön på hebreiska med referens till Abraham, Isak och Jakob som ”våra fäder”. Sedan kunde den rabbin som var auktoriserad säga: ”I dag förklarar jag dig född på nytt”, dvs. född till jude. Från detta ögonblick var det inte tillåtet att påminna proselyten om hans hedniska bakgrund; han sågs inte längre som hedning utan som medlem i den judiska församlingen. Han fick ett nytt namn som svarade mot hans nya ställning som jude.

Om en jude ville studera vid en *Jeshiva* måste han också genomgå ett reningsbad. Sedan mottogs han i en religiös grupp där han alltid stod under överseende av en rabbin med ”auktoritet”, ”*Smicha*”.

Då Petrus på pingstdagen hade avslutat sin predikan beslöt 3 000 judar att begära inträde i den skola som Jeshua hade grundat, den Jeshua som de nu erkände som Israels Messias. Därför uppmanar Petrus dem att bekänna det genom att genomgå ett reningsdop som varje jude var bekant med. Detta måste ha skapat uppståndelse bland folket, särskilt bland ledarna och de olika rabbinska skolorna som aldrig någonsin fått så många lärjungar till sina skolor som Jeshuas lärjungar nu fått.

Enligt rabbinernas sätt att tänka hade inte apostlarna, män av folket, rätt att på detta sätt samla folk till sina skolor och agera som om de hade auktoritet till den grad att de stod bakom de reningsceremonier som gav dem tillträde till dessa (bara ”ordinerade rabbiner” borde ha fullmakt till detta). Den traditionella judendomen skakades i sina grundvalar genom dessa messianska judars sätt att agera. Apostlarna, å sin sida, förklarade att de handlade på direktiv av Jeshua som hade dött, men som Gud hade låtit

⁷ Mikveh, rituell reningsbassäng.

uppstå och som gett dem ”andlig utrustning” att förklara Lagen för folket utifrån hans synpunkt.

I vilket fall som helst så döpte man judar i Templets *Mikve* i ”Jeshua namn” med en auktoritet man hade fått av Messias. Utan tvivel hände något märkligt i Jerusalem. På grund av att Herren gav sitt bifall till Torah-undervisningen, med under och helanden som inte kunde förnekas, skakades Jerusalem fullständigt. De bestörta rådsledarna kunde inte annat än fråga sig: ”Vad ska vi göra med dessa män?” (Apg 4:15, 16). Detta började oroa andra rabbiniska skolor och judiska grupper. De kände alla behov av en gemensam nämnare för att stoppa denna ”katastrof” som ägde rum i Israel. Något sådant hade aldrig tidigare hänt i Israels historia; att vanliga män av folket, utan studier och utan ”ordination” undervisade Torahn med en sådan auktoritet. De gjorde det i Rabbi Jeshuas namn, Han som hade dött, men som lärjungarna påstod hade uppstått. Som om inte det var nog, påstod apostlarna att de hade fått den heliges Ande precis som profeterna och de agerade med samma auktoritet. Allt detta sågs som kätteri och måste stoppas med alla medel.

2.2. Apg 2:42

”De höll troget fast vid apostlarnas lära och gemenskapen, vid brödsbrytelsen och bönerna.”

”Brödsbrytelse” är inom judendomen ett kännetecken för det festfirande som äger rum vid studiet av speciella Torah-texter. Det praktiseras också varje vecka vid sabbatsfirandet och andra högtider. Det har inget att göra med firandet av ”Herrens måltid” eller med ”Nattvarden”. De böner som bads vid varje firande, tre gånger dagligen innehöll välsignelser. Därför visar uttrycken ”brödsbrytelse” och ”böner” på en livsstil som praktiserades av de första messianskt troende.

2.3. Apg 3:1

”Petrus och Johannes var på väg upp till templet vid tiden för bönen man ber vid nionde timmen.”

”På väg upp till templet” var ett uttryckssätt som visar den hebreiska bakgrunden till det Nya testamentet. Beroende av dess teologiska dignitet och dess geografiska position sa man aldrig ”gå till Jerusalem” utan ”gå upp till Jerusalem”. Man sa aldrig att man ”lämnar Jerusalem” utan att man ”går ner från Jerusalem” (Luk 10:30). I Jerusalem sa man inte ”gå till Templet” utan ”gå upp till Templet”. Därför visar denna vers på författarens judiskhet på ett mycket tydligt sätt. Texten säger oss också att det var ”den nionde timmen” och den förklarar också varför. Det var den utsatta tiden för bön.

På Jeshuas tid ägde tre dagliga bönestunder rum i Templet, den första kl. 9.00, den andra kl. 12.00 och den tredje kl. 15.00. Dessa bönetider hade man upprättat i Babel efter det första Templets förstörelse. Allt tycks peka på att det var profeten Daniel som infört dem (Dan 6:10) för att minnas de tre dagliga offren som ägt rum i Templet som blivit förstört. Efter återuppbyggandet av det andra Templet fortsatte denna vana och integrerades i judendomen och blev känt som tillhörande det andra Templets judendom.

Apostlarna slutade inte med de judiska sederna utan fortsatte att ta dem i akt liksom Jeshua hade gjort. Det Jeshua godkände accepterade lärjungarna, och det som Jeshua tog

avstånd från gjorde de också. Jeshuas lära var fast etablerad i deras liv och de hade ingen tanke på att överge den. Texterna i Apostlagärningarna visar gång på gång att det förhöll sig så. Att påstå att apostlarna bröt med judendomen och skapade något nytt är fullständigt fel. Tvärtom, de förblev knutna till förfädernas traditioner på så sätt att de inte stod i strid med den messianska undervisningen. Detta var så tydligt att den regerande religiösa eliten inte hade någon orsak att anklaga dem för att överträda Lagen. Apostlarna visade att de var ortodoxa judar som följde Torahns bud.

Historien berättar att då Herodes lät döda Jakob (Apg 12:1-3) blev han så impopulär att det höll nästan på att kosta honom livet, även om en del av Rådet gladde sig. Medan detta ägde rum i Jerusalem blev en del av fariseerna, som uppskattade Jakob för hans liv och för hans kärlek till Torahn, så förargade att de sände en delegation till Rom för att utverka översteprästens avsättning.⁸

Principen bland apostlarna att inte bryta med judendomen bekräftas av en icke-messiansk, judisk historiker: ”De första anhängarna till Jeshua identifierade honom som Messias, de förändrade inget utan fortsatte att gå till Templet och synagogan som de brukade göra. De levde i allt enligt de judiska sedvänjorna.”⁹

2.4. Apg 26:11

”Och överallt i synagogorna straffade jag dem gång på gång och tvingade dem att häda.”

Frasen ”och överallt i synagogorna straffade jag dem” var Paulus vittnesbörd om vad han gjorde med de messianska judarna, innan han lärt känna Messias. Han sökte inte upp dem i romerska eller grekiska tempel utan i synagogorna. Varför gick han dit? Det var ju där de samlades på sin vanliga mötesplats. Detta visar hur apostlarna och övriga troende aldrig bröt med judendomen och den judiska församlingen.

3 Paulus

Rabbi Shaul ben Gamaliel också känd som aposteln Paulus och född i Tarsus, är kanske den mest kontroversielle personen i världen efter Jeshua. De rabbiniska judarna påstod att han var upphovsmannen till kristendomen. Kristna påstår att han är den som räddade kristendomen från judendomen. Som vi vet så debatterar man fortfarande om detta i religiösa kretsar.

Vilket är det sanna bibliska vittnesbördet? Bröt Paulus med judendomen? Var han kristendomens upphovsman? Jag skulle vilja göra ett påstående och sedan bevisa det utifrån Skriften och historien. Påståendet är följande: Precis som apostlarna före honom, fortsatte också Paulus att praktisera judendomen hela sitt liv.”

3.1. Apg 16:3

”Eftersom Paulus ville ha honom med på resan, tog han och omskar honom av hänsyn till judarna i de trakterna, ty alla kände till att hans far var grek.”

⁸ Översteprästen tillsattes av de romerska myndigheterna.

⁹ Se Flavius Josephus: Jewish Treasures 20:9,1.

Paulus, en mycket välutbildad rabbin, omskar Timoteus, som var son till en judisk mor och en grekisk far. Om Paulus hade brutit med judendomen skulle han aldrig ha omskurit Timoteus.

3.2. Apg 20:6

”Efter det osyrade brödets högtid seglade vi själva från Filippi, och fem dagar senare träffade vi dem i Troas, där vi stannade i sju dagar.”

Denna text presenterar hur Paulus firat ”det osyrade brödets högtid” innan han begav sig till Troas där lärjungar väntade på honom. ”Det osyrade brödets högtid” refererar till påsken som börjar det kalenderår som upprättats av Herren för sitt folk (3 Mos 23). Paulus reste inte förrän påskhögtiden var över. Om han brutit med judendomen skulle han ha handlat annorlunda.

3.3. Apg 20:16

”Paulus hade nämligen beslutat att segla förbi Efesos för att inte bli uppehållen i Asien. Han påskyndade resan för att om möjligt kunna vara i Jerusalem på pingstdagen.”

Paulus avstår från möjligheten att besöka Efesos och andra viktiga städer och skyndar sig därför för att komma till Jerusalem i tid för att fira pingst vilket varje rättrogen jude borde göra.

3.4. Apg 21:21-24

”Nu har de hört sägas att du lär alla judar ute bland hedningarna att avfalla från Mose och säger till dem att de inte skall omskära sina barn eller leva efter våra seder. Vad gör vi nu? De får under alla förhållanden höra att du har kommit. Följ därför vårt råd. Vi har fyra män som har avlagt ett löfte. Ta dem med dig och rena dig tillsammans med dem och betala för dem, så att de kan låta raka huvudet. Då kommer alla att förstå att inget av det som de har hört om dig är sant, utan att du själv håller fast vid lagen och lever efter den.”

När denna händelse äger rum är Galaterbrevet och Romarbrevet redan skrivna. De tolkningar som hade gjorts med avseende på Paulus undervisning av Torahn hade tolkats som anti-Torah. Dessutom kände många judar till att Paulus accepterade omvända hedningar i den messianska gemenskapen utan att be dem omskära sig för att bli judar.

Just som man skulle fira pingst spreds ryktet till apostlarna och de äldste i Jerusalem att Paulus av sagt sig judendomen. Eftersom Paulus var på plats konfronterades han med dessa rykten. Då Paulus dementerade sanningshalten av ryktena föreslog Jakob och de andra äldste att Paulus i handling skulle visa att han inte hade brutit med judendomen eller slutat att praktisera den. Rådet han fick av apostlarna och de äldste var följande: ”Vi har fyra män som har avlagt ett löfte. Ta dem med dig och rena dig tillsammans med dem och betala för dem så att de kan raka huvudet. Då kommer alla att förstå att inget av det som de har hört om dig är sant, utan att du själv håller fast vid lagen och lever efter den” (Apg 21:23-24).

Det är otänkbart att en man med Paulus principer skulle acceptera ett sådant förslag bara för att tillfredsställa judarna, om han inte praktiserade judendomen. Det faktum att Paulus gick med på förslaget visar inte bara den stora respekt Paulus hade för apostlarna utan också hans personliga principer, bland andra att han aldrig hade förkastat judendomen.

3.5. Apg 23:6

”Eftersom Paulus visste att en del av dem var sadduceer och en annan del fariseer, ropade han i Rådet: ’Bröder, jag är farisé och son till fariseer. Och när jag nu står inför rätta är det på grund av hoppet om de dödas uppståndelse.’”

Paulus avlägger en stor bekännelse då han utropar i Stora rådet: ”Bröder, jag är farisé och son till fariseer.” Han sa inte: ”Jag var farisé” utan ”Jag är farisé.” Paulus trodde på uppståndelsen liksom fariseerna och detta ville han inte förneka. Att bekänna något annat skulle ha varit fel.

3.6. Apg 24:11

”Du kan själv förvissa dig om att det inte är mer än tolv dagar sedan jag for upp till Jerusalem för att tillbe.”

Apg 24:11 påminner oss om den verkliga orsaken till varför Paulus ville vara i Jerusalem: Frasen ”... jag for upp till Jerusalem för att tillbe”, visar på Paulus judiska vokabulär, ”upp till Jerusalem”. Skälet till att Paulus reste till Jerusalem var för ”att tillbe där”. Paulus såg Templet i Jerusalem som en plats för tillbedjan. Han skulle aldrig undervisa om att ”kroppens tempel” ersatt Templet i Jerusalem.

3.7. Apg 26:4-7

”Hur jag levt mitt liv från början, från det jag var ung, bland mitt folk och i Jerusalem, det vet alla judar. De känner mig sedan lång tid, och om de vill kan de vittna om att jag levt som farisé, enligt den strängaste riktningen i vår gudsdyrkan. Och nu står jag anklagad för att ha satt mitt hopp till det löfte som Gud gav våra fäder. Det är detta löfte som de tolv stammarna i vårt folk hoppas få se uppfyllt, medan de ständigt tjänar Gud natt och dag. För det hoppets skull, konung Agrippa, anklagas jag av judarna.”

Denna text visar att Paulus inte ser någon brist på sammanhang med Jeshua som Messias, och de löften som getts till de tolv stammarna. Tvärtom, med Jeshuas framträdande börjar löftena uppfyllas i en profetisk historisk kontinuitet. Att utestänga judendomen och de tolv stammarna skulle för Paulus innebära, att han avsåg sig den kontinuitet genom vilken han sökte bevisa sin oskuld då han anklagades för att ha tagit avstånd från judendomen.

3.8. Apg 26:22

”Och jag säger ingenting annat än vad profeterna och Mose har sagt skulle ske.”

Här ser vi det innersta av Paulus teologi: ”Jag säger ingenting annat än vad profeterna och Mose sagt skulle ske...” Detta bevisar att han inte såg den messianska tron skild från och utan kontinuitet med judendomen. Han såg inte profeterna som något passerat utan snarare som del i en normal process som fått sitt maximala uttryck i Messias.

3.9. Apg 28:17-19

”Bröder, trots att jag inte har gjort något som kunde skada vårt folk eller våra seder från fäderna, blev jag fängslad i Jerusalem och utlämnad åt romarna. Sedan de förhört mig ville de frige mig, eftersom jag inte var skyldig till något som förtjänade döden. Men då judarna satte sig emot det, blev jag tvungen att vädja till kejsaren. Dock har jag inte någon anklagelse mot mitt eget folk.”

Detta är den sista texten i Apostlagärningarna som berättar om Paulus liv. Paulus är inte längre en orädd ung man utan sliten av livets kamp. Han är en mogen person som kan se tillbaka på sitt liv och urskilja det som gått fel, och tillräckligt lång tid har gått för att andra ska kunna bedöma hans lära. I slutet av sin verksamhet kan då Paulus säga: ”Bröder, trots att jag inte gjort något ont som kunde skada vårt folk eller våra seder från fäderna blev jag fängslad i Jerusalem och utlämnad till romarna... jag var tvungen att vädja till kejsaren. Dock har jag inte någon anklagelse mot mitt eget folk.”

Här finns flera bevis för att Paulus inte övergett judendomen. För det första har han inte gjort något som kunde skada folket. För det andra har han inte gjort något som tog avstånd från ”sederna från fäderna”. Detta påstående var mycket judiskt. ”Sederna” var de judiska traditionerna. För det tredje ser sig inte Paulus som en som har brutit sina band med Israel. Han säger inte ”folket” utan ”mitt folk”.

3.10. 1 Kor 14:33-34

”Liksom kvinnorna tigger i de heligas församlingar skall de tiga i era församlingar. De får inte tala utan skall underordna sig, som också lagen säger.”

Det är två saker som bör lyftas fram i dessa verser. För det första talar Paulus med avseende på den gifta kvinnans roll i en församling där majoriteten bestod av omvända hedningar. Han tog en judisk messiansk församling som modell och jämförde den med en församling där de flesta var före detta hedningar.

För det andra hänvisar han till Lagen: ”som också lagen säger” och menar att för honom skilde inte den messianska tron de troende från Torahn. Snarare skulle Torahn leda dem till en ny förståelse, som inte innebar något avskiljande från judendomen eller från Torahn eller judendomen.

Då vi läser brev för brev och tar upp tema för tema i Paulus skrifter ser vi hur han ständigt tillämpar Torahn och judendomen i sin undervisning och i ljuset av uppenbarelsen att Jeshua är Israels Messias. Detta skulle han inte ha gjort om han brutit med judendomen.

Paulus underströk att tron inte gör Lagen om intet: ”Sätter vi då lagen ur kraft genom tron? Nej inte alls! Vi upprätthåller lagen” (Rom 3:31). Paulus lärde att ”lagen är helig, rättfärdig och god” (Rom 7:12) och förklarade att ”hela Skriften är utandad av Gud och nyttig till undervisning, till bestraffning, till upprättelse och till fostran i rättfärdighet, för att Gudsmänniskan skall bli fullt färdig, väl rustad för varje god gärning” (2 Tim 3:16-17).

Vi bör komma ihåg att då Paulus här talar om Skriften talar han om de enda Skrifter som då fanns, nämligen Mose, Profeterna och övriga Skrifter, det som många kallar

Gamla testamentet. Så hur kan vi påstå att han tog avstånd från judendomen, Torahn och Israel när hans teologi var pro-Torah och pro-Israel?

När Paulus skriver till den messianska gemenskapen i Rom säger han om Israel: ”Har då Gud förskjutit sitt folk? Visst inte” (Rom 11:1). Det finns inte några som helst bevis för att Paulus tog avstånd från Torahn, judendomen eller från Israel som ”Guds folk”. Den teologi och historia som har presenterat Paulus som skild från judendomen eller som upphovsman till något nytt har ingen grund för sitt ställningstagande. Bibelns vittnesbörd, historiens vittnesbörd och teologins vittnesbörd säger något helt annat. De texter, som verkar tala för Paulus avståndstagande från Torahn, judendomen och judarna ger en helt annan bild, om vi studerar dem noggrant inom den historiska kontext i vilken Paulus verkade.

4 Det historiska apostoliska vittnesbördet

År 130 e.v.t.¹⁰ lämnade en av de apostoliska fäderna följande vittnesbörd om de första lärjungarna och apostlarna: ”De fortsatte att leva efter de gamla sederna... utan tvivel var de trogna Mose lag.”

5 Epifanios vittnesbörd (300-talet)

Epifanios vittnesbörd är viktigt med tanke på när det uttalades, nämligen på 300-talet e.v.t. Ett så gammalt vittnesbörd visar oss hur de messiastroende ursprungligen levde. Så här vittnade han om en messiansk gemenskap:

”Majoriteten av dem var judar och bara judar. De använde inte bara det Nya testamentet utan också det Judiska testamentet. De glömde inte Lagens böcker, Profeterna eller Skrifterna. Därför gillades de av judarna av vilka nasareerna inte skilde sig i något. De bekänner Lagens alla läror och judarnas seder förutom att de tror på Messias. De lär att det bara finns en Gud och hans Son Jeshua Messias. De är mycket kunniga i hebreiska språket. De, liksom andra judar, läser hela Lagen, Profeterna och Skrifterna (de följer synagogans läsplan). De skiljer sig från judarna genom sin tro på Messias. De skiljer sig från de kristna därför att de fortsätter att praktisera de judiska sederna med omskärelse, sabbatsfirande och andra ceremonier.”

Ovanstående vittnesbörd av Epifanios ger upplysningar om flera olika saker:

För det första: Under 300-talet och i början av det följande århundradet fanns det fortfarande messianska judar.

För det andra: Dessa judar förnekade inte Jeshua som sin Messias.

För det tredje: Dessa messianska judar fortsatte att följa i de första troendes fotspår och bröt inte med Torahn, Israel eller den judendom som Jeshua och apostlarna var företrädare för.

För det fjärde: Vid denna tid hade de kristna dragit sig undan de messianska judarna.

¹⁰ E.v.t. = efter vår tideräkning.

För det femte: De messianska judarna höll sig till den ursprungliga bibliska judendomen. De existerade som mycket små grupper utan större inflytande hos de kristna.

Avslutning

Hur kommer det sig att de omvända hedningarna tog avstånd från de messianska judarna till den grad att synagogan och kyrkan blev helt åtskilda? Om den messianska judendomen accepterades av de första troende, judar liksom omvända hedningar, varför började de gå skilda vägar i början av 200-talet så att de på 300-talet var helt skilda från varandra? Hur kan vi förklara att den messianska gemenskapen av både judar och icke-judar kunde leva tillsammans under apostlarnas dagar men att de sedan skildes åt. Vilka var orsakerna till denna katastrof? Detta är viktigt att ta reda på. Om vi vet orsakerna till vad som skedde kan vi kanske hitta en väg tillbaka till ursprunget.

Översättning och bearbetning: Eivor Alpsten